

Pleidooi voor kruisbestuiving tussen instanties, school en leerplichtambtenaren

Een leerkracht meldt aan de schooldirecteur dat Fatima, een meisje van tien jaar, een probleemkind is. Vanaf november neemt zij ineens geen spulletjes meer mee naar school, ze is vergeetachtig en stoort andere leerlingen. De leerkracht heeft er fijntjes aan toegevoegd 'dat zij maar eens door een psycholoog getest moet worden'.

Dit is een van de verhalen die Jeroen Petri, sociaalpsycholoog/kinder- en jeugdpsycholoog, als oefening gebruikt in zijn workshops. Tijdens zijn werk als gedragsdeskundige van de Raad voor de Kinderbescherming heeft hij vele dossiers van zogenaamde probleemjongeren ingezien. Het viel Petri op dat de diverse instanties die zich met een leerling bezighouden maar weinig oog hadden voor de verhoudingen die de leerling had met de mensen om zich heen. Reden voor Petri om uitgebreid onderzoek te doen naar de diverse situaties die zich op een school kunnen afspelen. Van 1999 tot 2002 analyseerde hij 230 zaken, zowel straf- als civielrechtelijk, nader met als criterium: 'problematiek rondom schoolgang, schoolniveau en conflicten op school'. In 2003 gaf Petri tijdens de landelijke bestuursdag van de LVLA een workshop aan leerplichtambtenaren. Die resultaten zijn nu ook in dit onderzoek verwerkt.

Tijdens de workshop kwam ook de 'case van Fatima' aan de orde. Petri vroeg de leerplichtambtenaren wat er met Fatima aan de hand zou kunnen zijn. 'Veel cursisten zochten de oorzaak in het kind zelf en dachten dat het aan de thuissituatie lag of dat het meisje gepest werd op school. Opvallend was dat geen van de leerplichtambtenaren het tijdstip waarop het was gebeurd, namelijk november, in zijn overwegingen had meegenomen. In dit waar gebeurde verhaal bleek dat het meisje bang was voor de leerkracht en na de herfstvakantie alles zo moedeloos inzag dat zij de hoop op een goede relatie met haar docent had opgegeven. Hierdoor begon zij probleemgedrag te vertonen.'

Na bestudering van talloze dossiers concludeert Petri: 'Veel hulpverleners en schooldocenten zoeken vooral naar problemen in plaats van naar positieve aanknopingspunten in het kind en de relatie van het kind tot zijn dagelijkse schoolomgeving. Men stigmatiseert het kind en bombardeert het tot probleemkind. Veel kinderen met problemen hebben eigenlijk geen problemen, maar worden meegesleurd in dit mechanisme. Kinderen met een probleem zouden daarom ook niet als probleemkind gezien moeten worden maar als oplossingskind. Zij het met inadequate oplossingen in de ogen van volwassenen. Kinderen maken geen huiswerk of blijven soms weg van school om niet gekwetst te worden door een leerkracht.'

Het draait om interactie tussen leerling, school en ouders

Petri heeft diverse boeken geschreven, waaronder een boek over de dynamiek bij problematisch gedrag bij schoolkinderen. In zijn boek beschrijft Petri zijn ervaringen als schoolpsycholoog in Israël. Er valt te lezen hoe ouders, docenten, kinderen en hulpverleners samen kunnen werken aan het doorbreken van wederzijdse negatieve beeldvorming.

Aan de hand van veel voorbeeldsituaties laat Petri zien dat de oorzaak van problematisch gedrag bij kinderen voor een groot deel gezocht moet worden in de interactie tussen leerling, school en ouders. Petri pleit in zijn boek voor de dialoog met het probleemkind en het samen zoeken naar de oorzaken van het probleemgedrag en biedt daarbij een eenvoudig te hanteren vragenlijstje.

Bij haar kan ik niet leren. Uitgever Elsevier/de Tijdstroom, ISBN 9035220153.

U kunt het boek rechtstreeks bij de auteur bestellen voor 20 euro inclusief portokosten: e-mail: petri@hetnet.nl.

Rotte appels

Als voorbeeld noemt Petri het verhaal van een school die een gedragsdeskundige had ingehuurd. 'Deze gedragsdeskundige moest de rotte appels tussen de leerlingen eruit zien te pikken. Er werden vervolgens drie leerlingen voor drie dagen van school geschorst. Na dag één meldde een van hen zich alweer op school. De reactie van de school was wat de leerling weer op school kwam doen. 'Ik kom hier om te leren' was het antwoord van de jongen.' Dit geval geeft aan dat de communicatie met de leerling stukken beter kan.

Wat opvalt in de onderzochte dossiers is dat zelden de mening van de informanten (de school, de ouders en de leerplichtambtenaar) wordt verwoord. Ze worden voornamelijk als bron van informatie over de leerling gezien. 'Veel van de verhalen die ik heb gelezen verwoordden de feitelijke informatie

over de leerling. Geen enkele leerkracht vermeldt in het dossier dat hij of zij het kind bijvoorbeeld 'lui' vindt. In plaats daarvan wordt wel tot op de minuut bijgehouden hoeveel een leerling gespijbeld heeft. Maar het waarom van het spijbelen staat er dan niet bij vermeld. Geen melding wordt gemaakt van bijvoorbeeld gevoelens en verwachtingen van leerling, leerkrachten en ouders ten opzichte van elkaar. Als docenten deze gegevens op tafel zouden leggen ontstaat een veel eerlijker beeld van de situatie waarin een kind zich bevindt.'

'Ik heb ooit een keer een leerling moeten observeren. Ik zat naast de jongen in de les. Na vijf minuten stapte ik het lokaal weer uit, achterna gelopen door de boze leraar. Ik zou de jongen toch observeren? Mijn antwoord was dat ik allang had gezien wat er mankeerde aan de situatie: de leraar had een hekel aan de jongen. Toen de docent dit had durven toegeven kon er aan een oplossing worden gewerkt.'

Dynamiek

De recente en actuele dynamiek tussen de leerling en de school blijken heel belangrijk, maar ook de signalen van het verleden van de leerling geven stof tot nadenken. Zo is het volgens Petri beter te letten op signalen die 'life course persistent' zijn en die erop wijzen dat er al tijdens de basisschool iets aan de hand moet zijn geweest wat aanleiding kan geven tot de gedragsproblemen van de leerling op het voortgezet onderwijs. 'Leerplichtambtenaren grijpen veel te snel naar een procesverbaal. Maar liefst zestig procent van de leerproblemen heeft gedragsproblemen. Veel leerproblemen als taalachterstand of dyslexie worden over het hoofd gezien. Ook wordt er vaak gezegd dat hetschoolniveau voor een leerling te moeilijk is, terwijl het niveau ook vaak te gemakkelijk is voor het kind, waardoor het zich gaat vervelen. En dat terwijl de ouders dit wel altijd hebben aangegeven. Het is aan de leerplichtambtenaar om dit soort signalen op te pikken door nader onderzoek te doen naar de achtergrond van het kind, de tijd waarin het probleem zich begon af te spelen en de relaties die de leerling heeft met zijn ouders, de schoolleiding en andere leerlingen. Ook is het belangrijk dat kinderen meer getest worden zodat leerproblemen sneller kunnen worden ontdekt.'

Schone taak

Er is volgens Petri een schone taak weggelegd voor de leerplichtambtenaren, als bemiddelaar en onderzoeker van de relaties tussen de leerling en een docent of tussen de leerling en het schoolbeleid. 'Er is niemand die aan een leerkracht zal vragen: wat verwacht u eigenlijk van de leerling? En aan de andere kant: wie vraagt er aan de leerling wat hij of zij van de leerkracht verwacht? Kijk niet alleen naar de oorzaken en de problemen, maar ook naar wat er gebeurt tussen de leerling en de leerkracht. Heeft het kind bijvoorbeeld dezelfde problemen thuis terwijl de ouders ook geen oplossing meer weten? Vaak is het probleem op school op te lossen en wel tussen de leerkracht en de leerling. Het laatste wat een vis onderzoekt is het water

waarin hij zwemt. Een relatieve buitenstaander als de leerplichtambtenaar kijkt door dit water heen.'

Petri bepleit in zijn onderzoek vooral de kruisbestuiving tussen de diverse instanties. Omdat die instanties, de leerplichtambtenaren en de school ieder vanuit hun eigen optiek een leerling bekijken, kan er al gauw verwarring ontstaan. 'Veel instanties weten bijvoorbeeld vaak niet eens wat voor sfeer een school uitstraalt. Zo bezocht Petri in een stad twee zwarte scholen in dezelfde buurt. Op de ene school heerst rust en discipline, terwijl op de andere school chaos en gedragsproblemen de boventoon voeren. Bij de laatste school zijn ook veel meer spijbelaars, waardoor er bij mensen een belletje zou moeten gaan rinkelen. Want wat gebeurt er op die school? Vaak zitten docenten bijvoorbeeld wat betreft het beleid niet op één lijn, waardoor er onder de leerlingen onrust komt. Het is aan de instanties om méér te doen aan de indirecte benadering van kinderen en daarmee méér aan een schoolorganisatiebrede benadering. Als scholen opvallend meer spijbelaars hebben dan andere vergelijkbare scholen, waarom dan blijven wijzen op leerlingen en niet onder ogen zien dat de school als organisatie de voorwaarden schept, hetzij positief of negatief?'

Het artikel 'Probleemleerlingen' gebaat bij 'kruisbestuiving' tussen scholen, leerplichtambtenaren en andere instanties - 230 dossiers met problemen rondom school wat nader bekeken' geschreven door Jeroen Petri, is op te vragen bij Ingrado: info@ingrado.nl. Petri beschrijft in zijn artikel karakteristieken van leerlingen in de onderzochte dossiers, typen reacties van leerplichtambtenaren, vragen en dilemma's van scholen, leerplichtambtenaren en instanties en hoe hiermee om te gaan.

Maranke Pater
journalist

• **Jeroen Petri: 'Kijk niet alleen naar de oorzaken en de problemen, maar ook naar wat er gebeurt tussen de leerling en de leerkracht.'**